

UNDERTONES

In het dagelijks stadsleven horen we duizenden geluiden, maar we zijn niet gewend ernaar te luisteren. Voor *Undertones* heeft Marres kunstenaars uitgenodigd om met stadsgeluiden te werken voor een route in Maastricht. De route voert langs spectaculaire ondergrondse ruimtes. Deze natuurlijke en vaak donkere klankkamers scherpen het gehoor en geven een unieke akoestische lading aan de kunstwerken. Geïnspireerd door oude en nieuwe lokale geluiden bieden de kunstwerken een ondergrondse geluidsspiegel van het gebied.



Rutger Zuydervelt, IJstijd, 2014

Haroon Mirza UK, 1977
Adam, Eve, Others and a UFO 2013

De Britse kunstenaar Haroon Mirza werkt met geluid dat hij in ruimtelijke installaties vat. Hij componeert soundscapes op basis van de directe omgeving. In *Undertones* presenteert hij *Adam, Eve, Others and a UFO*: een muzikale compositie in de vorm van een beeldhouwwerk. Het bevat een LED-circuit in de vorm van een UFO, dat stroom levert aan een cirkel van acht speakers. Een dikke, zwarte microfoonkabel verbindt de speakers in een ritmische en symmetrische formatie. De elektriciteit waarop de LED-lichten werken, wordt versterkt om het geluid te genereren dat vanuit de speakers te horen is. De LED-lichten zijn geprogrammeerd om aan en uit te gaan in een sequentie die een loop-compositie creëert, verwant aan techno-muziek. Het geluid van iedere speaker verschilt, omdat het door verschillende fabrikanten is geproduceerd, zoals de titel van het werk aangeeft.

Espen Sommer Eide NO, 1972
396 Hz at 2000 frames/s – 88 BPM at 1000 frames/s 2013
Language meaning music I 2013

Musicus en kunstenaar Espen Sommer Eide maakt eigen muziekinstrumenten die hij 'filosofische instrumenten' noemt. In dit werk worden twee slow-motion video's vertoond die de twee fundamentele eigenschappen van geluid verkennen: de bewegingen van toonhoogte en tijd. De derde video, *language meaning music I*, onderzoekt de connecties tussen taal en muziek. Uitgangspunt is een korte uitsnede van een Bollywood-komedie over taalverwarring. Door de klinkers te laten horen via verschillende klanksystemen van instrumenten en muziek langs de zijderoute, en de medeklinkers te kwantificeren in ritmes, verdwijnt de betekenis en verschijnt een muzikaal aspect van taal.

Sarah van Sonsbeeck NL, 1976
Acoustic Paintings 2010–2012
Letter to My Neighbours 2006

Sarah van Sonsbeeck onderzoekt in haar oeuvre stilte en ruimte. Vooral de persoonlijke ruimte die we voor onszelf nodig hebben en die gewoonlijk in visuele termen wordt gedefinieerd. Van Sonsbeeck ziet ruimte echter vooral als een gebied dat bepaald wordt door geluid. Met de *Acoustic Paintings* onderzoekt ze hoe ze iets aan de muur kan hangen dat mooi is en tegelijkertijd de geluidsoverlast kan terugdringen. In een brief aan haar burenen toont ze dat als anderen bezit nemen van haar ruimte, in dit geval met geluid, ze er ook voor dienen te betalen.

Paul Devens NL, 1965
Dot Pitch 2 2011–2013

Paul Devens laat in *Dot Pitch 2* een belangstelling zien die verder gaat dan alleen naar de sonische kwaliteiten van geluidsoBJECTEN. Er verschijnen veertien walkman-oordopjes die vooraf opgenomen synthetische geluiden reproduceren en op hetzelfde ritme pulseren; toch verschilt ieder geluid in toon en kleur. Vier handen met microfoons volgen individuele paden van oordopje naar oordopje. Iedere microfoon correspondeert met een van de vier speakers in de expositieruimte en draagt zo de gevisualiseerde opnamehandeling over op het geluid dat het publiek omdraait.

Nishiko JP, 1981
Lights flickering – as a Documentation of Pause, Featuring Mei-yi Lee 2014

Kunstenaar Nishiko onderzoekt in haar werk de overgang van een alledaagse gebeurtenis in iets bijzonders en maakt hierbij gebruik van uiteenlopende media. *Pause* is een lichtinstallatie van fluorescerende lichten die willekeurig en eenduidig flikkeren. De eerste versie van dit werk uit 2010 is het uitgangspunt voor het werk in *Undertones*. Deze keer wordt de lichtinstallatie opnieuw opgesteld, maar met geluid in plaats van tl-buizen. Nishiko verzoekt het publiek geduldig te zijn. Luister een tijdje naar het geluid en stel je voor dat zich fluorescerende lichten aan het plafond bevinden die flikkeren alsof ze aan het sterven zijn.

Anri Sala AL, 1974
Air Cushioned Ride 2006

Anri Sala heeft een uitgebreid oeuvre van grotendeels videowerken dat gekenmerkt wordt door de poëtische en soms ook humoristische behandeling van sociale situaties. Geluid neemt in zijn recente werken een steeds belangrijker plaats in. *Air Cushioned Ride* is ontstaan tijdens een van zijn reizen. Terwijl Sala rondreed op een rustplaats voor vrachtwagens in Arizona, begonnen de radiogolven van een onbekende radiozender met countrymuziek de barokmuziek waarnaar hij luisterde, te verstoren. Zo'n incident wordt kruismodulatie of onechte emissie genoemd. De vrachtwagens fungeerden als een muur, die de ene muziek van 'richting deed veranderen, en de andere blokkeerde, meerdere keren, minuscule, op dezelfde plaatsen. De barokmuziek kwam telkens weer tevoorschijn als de auto de vrachtwagen waarop AIR CUSHIONED RIDE stond, voorbijreed.



Espen Sommer Eide, language meaning music I, foto: Thor Brodrecht

Espen Sommer Eide, Audible, foto: Espen Sommer Eide

De titel is geïnspireerd op het boek *Voyage Souterrain, ou Description du Plateau de Saint-Pierre de Maastricht* (1821), een studie van de Sint Pietersberg door de Franse naturalist Jean Baptiste Bory de Saint-Vincent (1778–1846). Van eind 2013 tot begin 2014 ondernamen Van Luit en De Kloe hun eigen verkenning van de Sint Pietersberg en andere natuurhistorische plekken. De hieruit voortgekomen installatie geeft een materiële en audiovisuele impressie van het vaak moeizaam navigeren, afgraven en doorbreken van deze historische en geologische lagen.

Ryan Gander UK, 1976
Escape Hatch to Culturefield 2012

Vanuit een gesloten putdeksel in de tuin van Marres klinkt muziek van Charles Mingus. Het ontspanningsluik leidt naar Ganders denkbeeldige creatie *Culturefield*. De plek voelt geheim, maar Gander houdt niet van die term. Hij ziet het als een plaats waar creativiteit wordt ervaren zonder intellectuele of conceptuele grenzen; een startpunt voor de verbeelding van andere mensen. "Geluid is als een instrument of een materiaal, maar omdat de werken die ik maak allemaal sterk verschillen en geen zichtbare gemeenschappelijke stilistische signatuur hebben, steekt het alleen de kop op in mijn werk als het nodig is, als een concept het gebruik ervan vereist."

Rutger Zuydervelt NL, 1978
IJstijd 2014

Rutger Zuydervelt is een geluidskunstenaar, muzikant en componist, die vaak werkt met gevonden geluiden, sinds 2004 onder het alias *Machinefabriek*. Geïnspireerd op de experimenten met geluid, ruimte en harmonisering van componist Alvin Lucier, vult Rutger Zuydervelt het ijshuisje van Marres met een beeldende soundscape. Het resonerende lage gerommel van verkeer in de verte vermengt zich met de klanken van basklarinetist Gareth Davis. De oude functie van het huisje is hoorbaar door het onregelmatige getik van smeltend ijs, waarvan de muzikaliteit wordt onderstreept door percussionist Enrico Malatesta. *IJstijd* laat de notie van tijd en ruimte even verdwijnen en transporteert de bezoeker naar een plek waar heden en verleden naast elkaar bestaan.

II INTRO IN SITU
Thomas Rutgers NL, 1983
en Jitske Blom NL, 1983
The Beaters 2013

Thomas Rutgers is afgestudeerd als muziektechnoloog aan de HKU en deed in 2006 een master in toegepaste compositie. Hij geeft cinematografische concerten en ontwerpt 21e-eeuwse muziekinstrumenten. Jitske Blom studeerde in 2008 af aan de Design Academy in Eindhoven. Ze maakt installaties en ontwerpen die ons op een nieuwe manier laten kijken en luisteren, en ons gebruik laten maken van de ruimte om ons heen. Samen maakten ze *The Beaters*, een klankinstallatie, gemaakt in opdracht van Intro in situ in het kader van Resonance, Europees netwerk voor geluidskunst. Niets in deze choreografie is wat het lijkt: materialiteit wordt verheld, beweging gemanipuleerd, en de zwaartekracht getart!

ONDERGRONDS MAASTRICHT

Maastricht heeft een uitgebreid ondergronds netwerk van gangen, mijn-galerijen, kelders en groeves. Zo zijn er de Kazematten die tussen 1575 en 1825 werden gegraven om vijanden van onder de grond te verrassen. Maar ook de Sint Pietersberg, waarvan het binnenste is opgebouwd uit mergel, oorspronkelijk sediment van de prehistorische Krijtzee. Door het afgraven van mergel zijn op tientallen meters onder de grond uitgestrekte gangenstelsels ontstaan. Ook zijn er de cellen onder het voormalig klooster Minderbroedersberg, dat van 1806 tot 1975 als gevangenis fungeerde. De kerk van het voormalige klooster werd begin 19e eeuw verbouwd tot gerechtsgedebouw en tot marechausseekazerne. In de cellen van de Minderbroedersberg werden ordeverstoorders en criminelen tot in de jaren '70 opgesloten.

David Helbich DE, 1973
Maastricht Tracks vanaf 2013

De in Berlijn geboren, maar in Brussel wonende en werkende componist David Helbich produceerde een Maastrichtse versie van zijn performatieve geluidswandeling *Tracks*. Helbich componeerde voor een aantal speciale plekken in de stad een theatrale luisterpartituur. Met gedetailleerde instructies toont hij hoe je op die plek naar de track zou moeten luisteren. Met een koptelefoon op wordt de stad een theater en een podium. Want jij bent er zelf acteur. Bij Intro in situ zijn een koptelefoon en mp3-speler te lenen, of download zelf de audiobestanden via zijn blog. www.davidhelbich.blogspot.nl

III CRYPTe VAN SINT SERVAASBASILIEK

Graindelavoix / Björn Schmelzer BE, 2000
Maastricht Cryptonomies 2014

Graindelavoix begon in 2000 als een muziekcollectief rond Björn Schmelzer, dat nieuwe interpretaties wil geven van het westerse muzikale verleden. In de Maastricht Cryptonomies interpreteert Graindelavoix de antfonen en responsoria van Sint Servaas. De middeleeuwse legendes vertellen hoe het lichaam van de heilige telkens opnieuw uit de crypte in de basiliek verdween om ergens anders op te duiken en wonderen te verrichten. Graindelavoix ziet hierin een parallel tussen crypte en klankkast: een 'lege' doos, die maximaal resonanties uitstraalt. Een week lang wordt gewerkt aan een klankinstallatie en wordt getracht de oorspronkelijke werking van de crypte weer te activeren.

Met Marius Peterson (zang), David Hernandez (zang, choreografie), Jean-Christophe Brizard (zang), Margarida Garcia (elektrische dubbele bas), Manuel Mota (elektrische gitaar), Alex Fostier (geluidsinstallatie), Björn Schmelzer (zang, artistieke leiding). Met de steun van de Vlaamse Gemeenschap.

Graindelavoix houdt openbare repetities tussen 16 en 22 juli in de Sint Servaskerk. In deze periode zal het gezelschap ook in Marres korte optredens, performances en een lezing-performance geven. Op 22 juli is het concert en vanaf 23 juli is de klankinstallatie in de kerk te horen. *Let op: de crypte van de Sint Servaasbasiliek kan gedurende enkele uren gesloten zijn vanwege een bijzondere kerkdienst. Deze worden op www.marres.org/undertones aangekondigd.*

IV CELLEN VAN DE MINDERBROEDERSBERG

Espen Sommer Eide NO, 1972
The Distribution of the Audible 2014

Bij demonstraties en protesten denken we over het algemeen aan geschreeuw, motoren, sirenes en megafoons. De kunstenaar Espen Sommer Eide richt zich in zijn werk voor de Minderbroedersberg op subtielere lagen van geluidsoverdracht en de verdeling van geluid tussen regering en individu. Hij maakte een installatie bestaande uit een op maat gemaakt luidspreker-systeem, samengesteld uit afgedankte luidsprekers uit verschillende landen en van diverse organisaties. Voor de oude klooster- en later gevangencellen van de Minderbroedersberg maakte Espen Sommer Eide een compositie die de verschuivende intensiteit in massaprotesten ten gehore brengt in de piepkleine kamers en smalle gangen van het cellencomplex.

MARRES
Marres, Huis voor Hedendaagse Cultuur, ligt met zijn prachtige tuin en geweldige restaurant in het centrum van Maastricht. Het verkent met tentoonstellingen, lezingen, onderzoek, performances en publicaties de beeldende kunsten in de breedste zin van het woord. Marres ontwikkelt met beeldend kunstenaars, muzikanten, vormgevers, koks en parfumeurs een nieuw vocabulaire voor de zintuigen in de context van de beeldende kunst.



Kazematten, foto: VVV Maastricht

V KAZEMATTEN, WALDECKBASTION

Mark Bain US, 1966
The Tuning 2014

De Amerikaanse kunstenaar Mark Bain is internationaal vermaard om zijn bospeling van architectuur met geluid. Voor de Kazematten maakte hij een werk dat verwijst naar de post-apocalyptische film *Stalker* (Andrei Tarkovsky, 1979). In de film leidt een gids twee mannen door de Zone, een gebied dat mysterieuze krachten lijkt te hebben, naar een Kamer waarin wensen worden vervuld. Tijdens de reis bediscussieren de drie mannen redenen om de Kamer te bezoeken. De Schrijver is bezorgd dat hij zijn inspiratie verliest. De Professor laat weinig los, maar geeft na lang aanhouden van de Schrijver toe dat hij toch wel graag de Nobelprijs zou winnen. De Gids (Stalker) benadrukt dat hij geen motief heeft behalve het helpen van de wanhopigen. Binnen de koepel van het Waldeckbastion ligt een raadselachtige machine die de gewelddadige ruimte en het omringende tunnelnetwerk rezoneert. Ontworpen als een lange stemvork vibreert de machine eenduidig de tonale signatuur van deze locatie en kanaliseert het geluid door heel het netwerk.



Kaffe Matthews, You Might Come Out Of The Water Every Time Singing

VI GROTTEN SINT PIETERSBERG

Kaffe Matthews UK, 1961
You Might Come Out Of The Water Every Time Singing 2012

Kaffe Matthews wordt wereldwijd erkend als pionier op het gebied van elektronische improvisatie en live-compositie. Matthews maakte zes albums als solocover bij het label *Annette Works*. Op dit moment leidt zij een project voor vibrerend interface design - *Music for Bodies* en werkt zij aan het opzetten van de #sonicbike vereniging, het Bicrophonic Research Institute (BRI). Voor de installatie *You Might Come Out Of The Water Every Time Singing* dook Matthews bij de Galapagos-eilanden om onderzoek te doen naar hamerhaaien. Haaien in de Sint Pietersberg lijkt een vreemde combinatie totdat je bedenkt dat de mergelgrotten het residu zijn van de prehistorische Krijtzee, waarin miljoenen jaren geleden haaien zwierven. www.kaffematthews.net/sharks

Colofon: Beeld: Met dank aan de kunstenaars en VVV Maastricht. Grafisch ontwerp: Vandejong / Tekst: Kunstenaars / Redactie: Valentijn Byvanck, Juha van 't Zelfde, Margot Krijnen / Vertaling: Jason Coburn / Drukwerk: Lecturis / Communicatie: Wis & Waarachtig

Secret sounds
in Maastricht's
underground
29.6—24.8.2014
www.marres.org/
undertonen



Omni, foto: E. Bepko Diederix

UNDERTONES
Spectaculaire kunst op unieke ondergrondse plekken

Met 11^e-eeuwse liturgie en experimentele muziek, elektronisch geluid en 'gewone' klanken, soundtracks van haaien, web DJ's, speech karaoke, radio en stemmen opent Marres een wereld van geluid die Maastricht deze zomer doet gonzen.

PASSE-PARTOUT
Een passe-partout van 15 euro geeft bezoekers toegang tot de overzichtstentoonstelling in Marres en alle locaties van de Undertones-route. Verkrijgbaar bij Marres en bij de VVV Maastricht (Kleine Staat 1), maar ook digitaal via www.vvvmaastricht.nl.

OPENINGSTIJDEN
woensdag t/m zondag
12:00 – 17:00

MARRES
Huis voor Hedendaagse Cultuur
Capucijnenstraat 98
6211 RT Maastricht
+31(0)43 3270 207
info@marres.org
www.marres.org

UNDERTONES LOCATIES

I Marres

Capucijnestraat 98

II Intro in situ

Capucijnengang 12

III Crypte van Sint Servaasbasiliek

Keizer Karelplein 3

IV Cellen van de Minderbroedersberg

Minderbroedersberg 4-6

V Kazematten Waldeckbastion

Waldeckpark nabij Tongerseplein

VI Grotten Sint Pietersberg

Recolletenweg

TE ZIEN & TE ERVAREN

A Bonnefantenmuseum

Avenue Ceramique 250
Museum voor oude, moderne en hedendaagse kunst

B Bureau Europa

Boschstraat 9
Platform voor architectuur, vormgeving en stedelijkheid

C De Ridder

Oeverwal 3
Huis voor contemporaine beeldende kunst

D Theater aan het Vrijthof

Vrijthof 47
Internationaal toneel, opera, muziektheater, cabaret, dans, musical en meer

E VVV Maastricht

Kleine Staat 1
Het adres voor alle toeristische informatie over Maastricht.

"Bij binnenkomst in de toren van het Bonnefantenmuseum valt de prachtige wandschildering van Sol LeWitt natuurlijk gelijk op. Maar het is de galmende akoestiek die ieder geluid tot grootse proporties opblaast en daardoor juist iets serene krijgt. Het is alsof je in de ruimte zweeft."

(Geluids)kunstenaar Rutger Zuydervelt

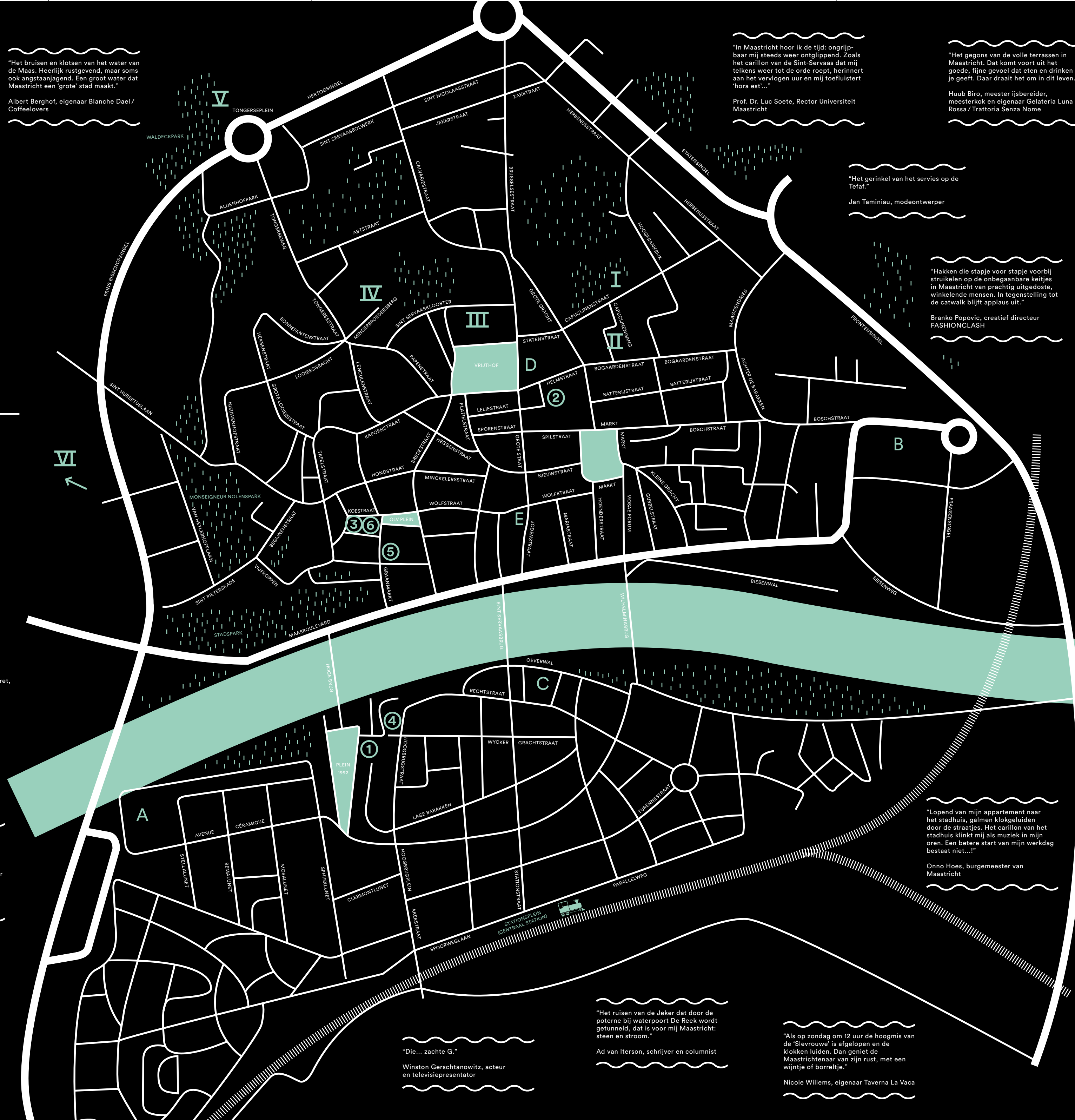
"Als ik over straat loop en zoveel verschillende talen door elkaar hoor, alle nationaliteiten naast en met elkaar, dat is voor mij het geluid van Maastricht."

Ilja Willems, eigenaar Eetcafé Il y a

"Het bruisen en klotsen van het water van de Maas. Heerlijk rustgevend, maar soms ook angstaanjagend. Een groot water dat Maastricht een 'grote' stad maakt."

Albert Berghof, eigenaar Blanche Dael / Coffeelovers

VI
←



"In Maastricht hoor ik de tijd: ongreepbaar mij steeds weer ontglippend. Zoals het carillon van de Sint-Servaas dat mij telkens weer tot de orde roept, herinnert aan het vervolgen uur en mij toefluistert 'hora est...'"

Prof. Dr. Luc Soete, Rector Universiteit Maastricht

"Het gegons van de volle terrassen in Maastricht. Dat komt voort uit het goede, fijne gevoel dat eten en drinken je geeft. Daar draait het om in dit leven."

Huub Biro, meester ijsbereider, meesterkok en eigenaar Galateria Luna Rossa / Trattoria Senza Nome

"Het gerinkel van het servies op de Tefal."

Jan Taminiau, modeontwerper

"Hakken die stapje voor stapje voorbij struikelen op de onbegaanbare keitjes in Maastricht van prachtig uitgedoste, winkellende mensen. In tegenstelling tot de catwalk blijft applaus uit."

Branko Popovic, creatief directeur FASHIONCLASH

"Lopend van mijn appartement naar het stadhuis, galmen klokgeluiden door de straatjes. Het carillon van het stadhuis klinkt mij als muziek in mijn oren. Een betere start van mijn werkdag bestaat niet...!"

Onno Hoes, burgemeester van Maastricht

"Die... zachte G."

Winston Gerschtanowitz, acteur en televisiepresentator

"Het ruisen van de Jeker dat door de paterne bij waterpoort De Riek wordt getunneld, dat is voor mij Maastricht: steen en stroom."

Ad van Iterson, schrijver en columnist

"Als op zondag om 12 uur de hoogmis van de 'Sievrouw' is afgelopen en de klokken luiden. Dan geniet de Maastrichtenaar van zijn rust, met een wijntje of borreltje."

Nicole Willems, eigenaar Taverna La Vaca

STOP OVER & HANG OUT

1 Coffeelovers Céramique

De ontmoetingsplaats voor koffie, ontbijt, lunch, high tea en 'after work' in Maastricht.

Plein 1992 / Ruitertje 2
6221 EW Maastricht
+31(0)43 3561 944 (optie 1)
www.coffeelovers.nl

2 Coffeelovers Dominicanen

Hemels genieten van koffie en meer op het altaar van de mooiste boekenkerk.

Dominikanerkerkstraat 1
6211 CZ Maastricht
+31(0)43 3561 944 (optie 2)
www.coffeelovers.nl

coffeelovers



3 Eetcafé Il y a

Voor een unieke culinaire sfeer- en smaakbeleving in het Quartier Latin van Maastricht. Een tijdloze ontdekkingsstocht langs de kustlijn van de Middellandse Zee. Van de Straat van Gibraltar tot aan de Atlantische Oceaan, van Sardinië tot aan de Algarve en via de authentieke binnenlanden weer terug.

Koestraat 7
6211 HR Maastricht
+31(0)43 3260 777
www.eetcafeilya.nl

Il y a

4 Gelateria Luna Rossa

33 smaken zelfgemaakt ijs, gepresenteerd als een bont kleuren- en vormspel.

Hoogbrugstraat 45
6221 CP Maastricht
+31(0)43 312 505

5 Gelateria Luna Rossa

Prachtige Italiaanse barok, maar dan voor de smaakpapillen: ijs met een bite!

Graanmarkt 4
6211 HG Maastricht
+31(0)43 3215 147

LUNA
ROSSA

6 Taverna La Vaca

Maastricht heeft zijn eigen 'Taverna'. Een typisch Zuid-Europees restaurantje waar je terecht kunt voor kleine smakelijke Mediterrane hapjes (Petiscos), maar ook voor grotere gerechten. "Eten, drinken en kleine hapjes tussendoor zijn rituelen, een manier van samenleven, vrienden en gasten ontvangen en feestvieren."

Koestraat 3
6211 HR Maastricht
+31(0)43 314 556
www.tavernalavaca.nl

TAVERNA
LA VACA

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Gemeente Maastricht

STICHTING ELISABETH STROOVEN

Intro · in situ
MUIZIEK IN BLANK

provincie limburg

SNS REAL

PRINS BERNHARD CULTUURFONDS

LIGHTHOUSE